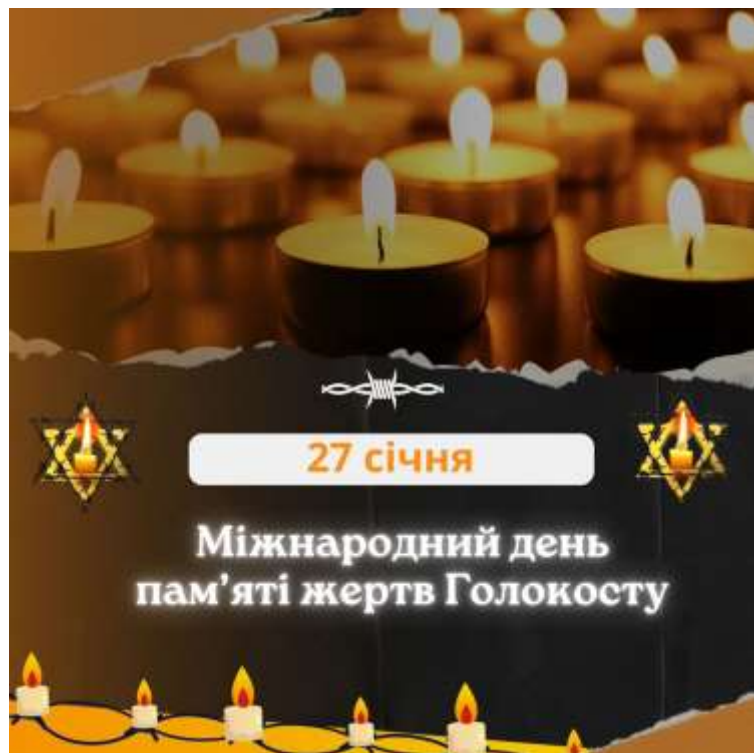

**МУЗЕЙ ГЕНОЦИДУ «ТЕРИТОРІЯ ПАМ'ЯТІ»
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ФОНД ПІДТРИМКИ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»;
ЛОС-АНДЖЕЛЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (LOS ANGELES UNIVERSITY)
(USA);
АРІЄЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ARIEL UNIVERSITY CENTER OF
SAMARIA) (ISRAEL);
ЗАХІДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТІМІШОАРИ (WESTERN UNIVERSITY
OF TIMISOARA) (ROMANIA)**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОБЛЕМА ГЕНОЦИДУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

(Одеса, 23-24 січня 2025 року)

Одеса -2025

УДК:

Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 січня 2025 р.) 88 с.

Рецензенти:

Готинян Віталія Віталіївна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Наумкіна Світлана Михайлівна - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують концепцію геноциду в творах Рафаля Лемкіна: філософське та правове підґрунтя; культурний геноцид: від доктрини до відповідальності; геноциди ХХ століття та їх вплив на генезу моральних складових людства; геноцидальні практики Російської імперії і їх доктринальне підґрунтя; вплив рішень міжнародних кримінальних трибуналів на колективну пам'ять щодо геноцидів; меморіалізація пам'яті жертв геноцидів; геноцидальний вимір агресії Росії проти України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 27 березня 2025 р.)

«Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства»

23-24 січня 2025 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Козленко Павло Юхимович – голова правління Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»

Секція 4. Геноцидальні практики Російської імперії і їх доктринальне підґрунтя

ШВИДУН Людмила, доктор філософії, доцент кафедри філософії, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», м. Дніпро, Україна

БРЕХНЯ ЯК СПОСІБ ІСНУВАННЯ ІМПЕРІЇ

Суспільство ХХІ століття – це суспільство, з одного боку, глобалізаційних процесів і цифрових технологій, динамічних змін і розумового капіталу, що характеризується тісною взаємозалежністю держав, розмитістю економічних, гуманітарних кордонів, прагненням до інтеграції тощо, а з другого боку – суспільство з гострими екологічними проблемами та не менш складними соціально-політичними й соціально-економічними питаннями, суспільство, яке ще, напевно, не було так роз’єднане в цивілізаційно-культурному вимірі як зараз.

У цьому аспекті необхідно зазначити, що з моменту появи людини спільним для всіх часів стали війни та геноцид, «... геноцид – це частина людської цивілізації від самого її початку. Первісні роди, клани і племена винищували одне одного з тою самою жорстокістю, з якою й модерні нації намагаються ліквідувати групи тих, кого вони вважають за ворогів» [5].

Термін «геноцид» запропонував Рафаль Лемкін у 1944 році на позначення того, що він раніше називав «варварством». Це поняття Лемкін уперше використав у своїй книзі «Axis Rule in Occupied Europe», що перекладається як «Панування країн Осі в окупованій Європі».

Варто звернути увагу, що «... не Голокост дає визначення геноциду, а до нього – Лемкін, який буквально вливає це у вуха міжнародній спільноті» [5]. У 1948 році Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання було закріплено це поняття та його визначення у правовому полі міжнародної організації як «... сукупність дій, здійснених із наміром [наявність наміру дуже важлива!] знищити повністю або частково [не обов’язково всіх, достатньо й частини] національну, етнічну або релігійну групу [не соціальну, не політичну] як таку» [5].

Довгий час це поняття певним чином було «в тіні» Голокосту. Ми в жодному разі не заперечуємо Голокосту, не применшуємо цієї трагедії в історії єврейського народу. Ми поділяємо думку, що «... був Голокост, він неймовірно важливий для нашого розуміння геноциду, були прецеденти в Нюрнберзі та в 1948 році, які допомогли сьогоднішньому розумінню геноциду, але це не значить, що інших геноцидів не було» [5]. Вважаємо, що паралельно варто досліджувати інші, не менш трагічні події в житті народів, наприклад, українського. Варто зазначити, що сьогодні мало існує філософських, соціологічних, етнопсихологічних та інших наукових досліджень «феномену агресивного російського імперіалізму та його ідеологічного підґрунтя» [4, с. 174], геноциду, який веде протягом не одного століття проти українців ця

імперія. Не дивлячись на зміни назви, форми правління тощо, ординська ментальність не її змінилася. І це в черговий раз ми бачимо сьогодні, «різанина, масові вбивства цивільного населення, гвалтування, перетворення квітучих міст на суцільні руїни — цілком виразно окреслило мету путінської Росії: знищити Україну та її людність» [4, с. 174],

Аналогічну ситуацію зустрічаємо в ХХ столітті, «... більшовицький уряд застосовував інші методи для знищення українського народу як самостійної етнічної спільноти, відмінної від росіян. Починаючи з 1930-х рр., Україну цілеспрямовано й послідовно деукраїнізували. Штучно організований Голодомор 1932–1933 рр., внаслідок якого загинули мільйони українських селян, терор, розв'язаний проти національної інтелігенції, дають усі підстави кваліфікувати ці діяння як геноцид українського народу. І це вже визнає цивілізований світ» [4]. Таких прикладів достатньо у будь-якому столітті, розпочинаючи з XVII століття, коли погляд московського царя вперше впав на землі західних сусідів.

Вивчаючи феномен геноциду, хочемо акцентувати увагу на культурно-духовному геноциді українського народу, результатом якого є не фізична смерть людини, а духовна. Така людина стає втраченою для нації, яничаром, манкуртом, і не кожен зможе віднайти своє «євшан-зілля». Одним із актуальних досліджень у цьому аспекті, н наш погляд, є праця Є. Гуцала «Ментальність орди», у якій автор історичний поступ російської агресивної імперії розкриває як азійську деспотію, що «силою агресії, силою зброї, силою патологічної брутальності і патологічного розбою. ... нам постійно нав'язували цивілізацію брехні, пияцтва, ненависті до праці, нав'язувалася цивілізація безгосподарності, хаосу, безперспективності, цивілізація мародерства» [3].

Власне брехня, ошуканство, обман, бажання приховати свої аморальні сторони та вчинки, фарисейство – це «духовні склепи» росії, що характеризують її протягом усього періоду існування (від московського царства до ерефії). На думку І. Гаріна, таке «... промивання мізків та віра в ілюзії дає народу відчуття щастя. Загрози безпеки можна створювати штучно, а теракти, вбивства, лиха, голодомори необхідні для страху...» [2]. Дуже влучно описав світське життя сучасної йому імперії М. Гоголь у творі «Невський проспект»: «Все обман, все мрія, все не те, чим здається». Згадаймо чого лишень варті його персонажі із «Мертвих душ» або «Ревізора».

Ален Безансон, французький філософ, у своїй книзі «Свята Русь» цитує історика Ж. Мішле: «Росіянин – це брехня. Брехня – в громаді, фальшивій громаді ... брехлива з брехливих, найвища брехня, яка увінчує всі брехні. Крещендо брехні, хитрощів та ілюзій» [1]. «Навіть у жахливі часи людоморства, терору, депортацій, організованих Москвою, в партійному дискурсі, у ЗМІ та всіх публічних сферах пропагувалася теза про відсутність в СРСР конфліктів на національному ґрунті, а характер міжнаціональних відносин визначався лексикою родинних зв'язків: «братерство народів», «дружба народів», «єдина сім'я народів-братів», «благодіючий вплив братнього російського народу» тощо» [4, с. 177]. Як бачимо у більшовицькій імперії брехня і зло – не можуть існувати одне без одного, вона (брехня)

досягла небачених масштабів: створюється міф про радянський народ, формується неіснуюча паралельна реальність, відбувається маніпулювання фактами, переписування історії, штучне втручання у процеси розвитку української мови, зокрема, маємо «псевдонаукову підміну історичних і лінгвістичних фактів походження української мови» [4, с. 180] тощо. З цією метою було сформовано цілу індустрію ідеологічно-пропагандистської брехні, яка прикривала та й сьогодні виправдовує жахливі нелюдські вчинки імперії. Потрібно зауважити, що ця ідеологічно-пропагандистська машина працювала досить ефективно, результати її роботи ми зустрічаємо ще й сьогодні, зокрема, в гуманітарній сфері.

Традиція брехні, маніпуляцій, ошуканства продовжує в цьому імперському утворенні. Сучасна «... путінська концепція «героїчної» історії спонукає відкрито брехати дітям, скажімо, фальсифікувати історію Другої світової, тобто змалку привчає до нормальності державної брехні. При цьому підлість зведена до категорії героїзму, а агресія стає всенародною доблестю» [2]. Як бачимо брехня була і є невід'ємною частиною московсько-російської імперії, радянського союзу – сучасної ерефії. Йдучи в тандемі зі злом, вона прикриває його, створюючи паралельну (видуману) реальність, а з іншого боку, брехня показує слабкість, безпорадність та порочність імперії.

Насамкінець варто навести слова Ю. Шевельова з передмови до книги «Історична фонологія української мови», яка побачила світ у 1979 р. англійською мовою у Гейдельберзі, в Україні була перекладена і видана лише в 2002 р., вони набули ще більшої актуальності в умовах рашистської війни проти України: «І все ж хочеться вірити, що неперекручені факти й обґрунтовані думки зрештою вторують собі шлях» [6] до перемоги правди над брехнею.

Список використаних джерел

1. А. Безансон. Свята Русь / пер. Тараса Марусика. Київ, 2017. С. 86–87.
2. Гарін І. Філософія та практика російської брехні. URI: <https://nv.ua/ukr/opinion/filosofija-ta-praktika-rosijskoji-brejni-1005928.html> (дата звернення: 01.01.2025).
3. Гуцало Є. Ментальність орди. Твори, т. 5: Поезії. Статті. Київ, 1997. С. 8.
4. Масенко Л. Т. Лінгвоцидні практики Російської імперії в Україні за совєтської доби. Заборонити рашизм / В. О. Огнев'юк [та ін.]; за заг. ред. В. Піскун; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ: Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2023. С. 174-183. URI: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26059> (дата звернення: 01.01.2025).
5. Світова історія геноциду. Лекція Нормана Наймарка. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2015/10/15/148576/> (дата звернення: 01.01.2025).
6. Ю. Шевельов, Історична фонологія української мови, пер.: С. Вакуленко та А. Даниленко. Харків, 2002. 1